

Váczai Dorottya: Hogyan újította meg kapcsolataimat osztályommal a demokratikus nevelés?

január 1, 2023

A télen hatalmas munkahelyi válságba kerültem. Eleinte ráfogtam az időjárásra, de a gyomorom mindig éppen akkor ugrott össze, mikor be kellett mennem tanítani a SAJÁT osztályomba.

Viszonylag gyorsan átestem a szokott stádiumokon:

- Majd én megmutatom nektek, lehet velem szórakozni, csak nem érdemes.
- Kit érdekel, valahogy majd kibírom év végéig. Aztán felmondok.
- Soha többé nem fogok tanítani.

De minden igyekezetem ellenére mégiscsak azt éreztem, hogy ez engem igenis érdekel. Mivel a Neteducatio szakmai munkatársaként folyamatos pedagógiai kutatásban vagyok, vettem egy nagy levegőt, hiszen mégiscsak én vagyok a felnőtt, a szakember, a pedagógus és lázas ötletelésbe kezdtem kollégáimmal, hogy mit tehetnék ebben az elmérgesedett helyzetben.

Tanácsstalan voltam, mert egyetlen osztályommal sem volt még ilyen krízisem, így azt hittem, hogy jól csinálom, amit csinállok. Bár nyilvánvalóan korábban is hallottam már a demokratikus nevelésről, soha nem foglalkoztam mélyrehatóbban azzal, hogy ez hogyan valósulhat meg igazából az osztályteremben, hiszen nem tartottam magam autokrata nevelőnek.

Aztán rátaláltam a weboldalra és ezen keresztül Fóti Péter cikkeire és egy hétig abba sem tudtam hagyni az olvasást.

Éreztem, hogy mindent meg kell változtatnom, amit eddig gondoltam és tettem tanítás címszó alatt, és ezt is, hogy ez nem lesz könnyű, de nincs más út.

Hogyan is csináltam?

„Békülésnek” egy osztálykarácsonyt választottunk, a gyerekekben is megszületett az igény, hogy jóban legyenek az osztályfőnökkel és a karácsony közeledtével én is éreztem, hogy enyhülök irányukba. Ajándékot készítettem nekik, valami nagyon személyeset, ami sok kutatómunkámba került, de nagyon élveztem. Ők is megajándékoztak engem, szintén roppantul figyelmes és találó meglepetéssel. Aztán jött a téli szünet, a pihenés, feltöltődés és a hivatásom új alapokra helyezésének ideje.

Mi változott 2017-ben? Minden. Azt gondoltam, megpróbálok mindent adaptálni a demokratikus nevelés alapelveiből, ami még a klasszikus közoktatás kereteit nem feszíti szét. Nem is gondoltam volna, hogy ebbe mennyi minden belefér!

Az rövid úton egyértelművé vált, hogy mi lesz számomra a legnehezebb. A több mint 10 éve berögződött, olykor egészen tekintélyelvű reakciók és praktikák kiirtása magamból. A büntetés, az autokratikus kommunikáció és a diktatórikus döntések ideje lejárt.

Az első lépés a kommunikáció új alapokra helyezése volt. Beszélgetőköröket vezettem be és az irodalom- és nyelvtanóráim egy részét is arra használtam fel, hogy nyílt kommunikáció, demokratikus vitakultúra és értő odafigyelés lényegét megismerhessük közösen. Kezdetben azt próbáltuk meg összeszedni, kinek milyen a „jó iskola, a jó tanár”, mi az, amit elvár az intézménytől, ahol tanul és hogyan szeretné és tudná kivenni a részét a felelősségből. Ennek megvitatására remek módszer az elvárásfa – olyan osztályokban különösen,

ahol vannak tanulók, akik nem szeretnek vagy nem mernek nyíltan beszélni.

Már önmagában ez a lépés új alapokra helyezte az osztálydinamikát. Felállítottuk a csoportszabályokat közösen, melyeket mindenki elfogadott, és azóta is betart.

A későbbi beszélgetőkörök témáiról is demokratikusan döntöttünk és a gyerekeknek egyáltalán nem tartott sokáig „átállni az új rendszerre”, ahol azt érezték, hogy a szavuk (és szavazatuk) valóban számít és megbíznak a döntéseikben. Megnyíltak felém és egymás felé is, így amikor jött a krízis (mert sajnos jött), össze tudtuk zárni és átvészelni azt egy valódi közösségként. Ma már senkit nem hagyunk hátra.

Természetesen rám is elemi erővel hatott mindez. Attól, hogy hiteles és önazonos módon, álarc nélkül kezdtem működni, sokkal jobb lett a közérzetem, több lett az energiám és egy egyenlőségen alapuló, szeretetteljes közösség szerves részének kezdtem érezni magam. Újra szeretem a munkámat.

Szintén nagyon fontos változásnak éltem meg, hogy jómagam képessé váltam elmondani bármelyik csoportomnak, ha valamiért dühösnek vagy megbántottnak érzem magam. Korábban ezt tanári gyengeségnek tartottam, de fel kellett ismernem, hogy sokkal jobban működik, mint amikor az elfojtott dühömmel, csalódottsággal a belsőmben próbáltam tanítani, nevelni.

Ebben ők is partnerek, az ilyen megbeszéléseken teljesen egyenrangú felekként veszünk részt és nem félnek véleményt nyilvánítani vagy ütköztetni, ha épp azt érzik helyénvalónak, hiszen tudják, hogy semmiféle retorzió nem éri őket ezért. Ugyanitt bármelyikünk képes beismerni, ha tévedett, hibázott: Nálunk lehet tévedni.

Nem csak az osztályfőnöki órán, de a teljes tanári gyakorlatomban, minden osztályomban ekként kezdtem el működni, másképp értelme sem lett volna. Valódi facilitátorrá kezdtem válni és ez bizonyos szempontból kevesebb vagy inkább más

jellegű feladatokat rótt rám, mint a korábbi tanári gyakorlatom.

A gyerekek az osztályokban önállóan osztották be a munkájukat és közösen kidolgozott terv alapján haladtak az egyes feladatok megvalósításában. Elakadás esetén segítettem nekik, de ezzel soha nem éltek vissza. Elképesztően színvonalas projektalkotások születtek, olyan képességek, készségek kerültek felszínre, hogy sokszor egymáson is meglepődtek. Azóta szavazunk a témákról, feladatokról, csoportbeosztásról, számonkérésekről és mindig nyíltan megbeszéljük a problémákat.

Éppen a napokban alakult négy csoport egy-egy szeptemberi projektre. Nem tudtak dönteni, melyik csoport melyik projektet vállalja. Javasoltam, hogy bízzuk a szerencsére és húzzuk ki, de mire elkészítettem a cetliket, egy hangos szó nélkül leegyeztették a beosztást és mindenki elégedett volt.

A közös munka alatt újra és újra visszajelzést kérek, szeretetek hogyan lehetne jobb? Év végére mindenkinek lóg a nyelve, alig élünk, elfogyott a lendület. De menni kell előre, hiszen vár az érettségi. Hogyan csináljuk úgy, hogy ez ne fajuljon unalommal, rombolássá vagy csoportos alvószemináriummal? Erre a kérdésre egy tanár sem adhatja meg egyedül a választ, hiszen minden közösség más és más, minden tagjának megvan az egyéni tanulási útvonala, melyet közösen egyeztetve lehet terveket, ötleteket beépíteni az órákba, akár nekünk tanároknak, akár a csoportnak.

Az értő odafigyelésnek köszönhetően nincsenek már címkék, skatulyák, nem minősítünk, csak meghallgatunk. A csoport valódi közösségként kezdett működni. Az osztályomról készült szociometria a következő eredményt hozta: „Mindent összefoglalva, az általam felmért osztály az adatokat alapul véve egy érett, harmonikusan működő csoport, több jelentős személlyel, több összetartó csoportosulással, melyek lazán össze vannak kötve egymással, így a hírfolyam akadálytalan az osztályban.

A választásokat nem csak a szubjektív szimpátia irányítja, hanem az objektív képességek és tulajdonságok figyelembevétele is. Az osztály értékítéletére a magas fokú konformizmus a jellemző, a csoportérdek az uralkodó.”

Hiszünk az autonóm tanulásban, bizalmat szavaztunk egymásnak és önmagunknak is, hogy képesek vagyunk magunk irányítani a tanulási folyamatunkat. Mindenki vállalja a felelősséget saját munkájáért (vagy annak hiányáért), érvek mentén képes véleményt megfogalmazni és ütköztetni, tiszteletben tartja a többség akaratát. És hogy mi kellett mindehhez? Nem sok. Se plusz pénzbe, se többletidőbe nem került, nem kellett hozzá kréta, kivetítő, wifi vagy tankönyv.

Carl Rogers szavait idézve „amikor egy facilitátor olyan légkört teremt, amelyben a tőle telhető mértékben valódi, elfogadó és empatikus, amikor bízunk az egyén és a csoport konstruktív tendenciáiban, akkor „pedagógiai forradalmat” visz végbe.” Kell ennél több?

Kapcsolódó oldalak:

- Mi is az a demokratikus oktatás?
- Fóti Péter: A jó iskola ismérvei 14 pontban